

KAZANSKÝ, Rastislav a IVANČÍK, Radoslav (2015): *Teoretické východiská skúmania konfliktov*. Banská Bystrica: Belianum.

Recenzovaná kniha typu vysokoškolská učebnica bola spracovaná v rámci riešenia projektu Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) prostredníctvom operačného programu Výskum a vývoj (OP-VaV) – „Centrum excelentnosti – vytvorenie komplexnej stratégie medzinárodného krízového riadenia v medzinárodných vzťahoch“.

Zámer autorov je teda určený cieľom projektu, zároveň naplňuje spoločenskú potrebu identifikovať, terminologicky upresniť a konceptuálne určiť termín konflikt, ktorý najmä v poslednom desaťročí čoraz častejšie nahrádza slovo vojna. V spoločenských vedách krajín strednej, juhovýchodnej a východnej Európy bola vojna vždy jednoznačne definovaná ako stav, ktorý je opakom mieru. Príčinou vojny bolo vždy násilie, agresia jedného štátu voči inému, najviac sa teoreticky riešili ideologické príčiny vojny. Pri konflikte to už nie je také jednoznačné. Pluralita vedeckých názorov a prístupov, metodologických východísk a paradigiem, ktoré postupne prenikali do spoločenských disciplín v uvedených častiach Európy po rozpade bipolárneho usporiadania svetového systému priniesla aj nebývalý rozvoj diverzity názorov na konflikt. Prvotné delenie konfliktov po roku 1990 bolo na vojenské a nevojenské. Vojenské zahrňovali jednoznačne vojenské operácie ako nástroj riešenia konfliktných situácií medzi štátmi, národmi, národnosťami, etnikami. Nevojenské konflikty zahrňovali širokú škálu problémov týkajúcich sa ekonomiky, náboženstva, životného prostredia, identity, genderových vzťahov a ďalších situácií, ktoré sa stali charakteristické pre takzvané postkonfliktné obdobie, čo

v svetle súčasných udalostí a pravdepodobného smeru vývoja môžeme vnímať ako značne ironické označenie obdobia po zániku bipolarity. V súčasnosti sa ukazuje, že objasnenie a interpretácia konfliktu je úloha nielen pre realistov, liberálov, štrukturalistov, antropológov a historikov. Pravdepodobne je aj v tomto prípade potrebný systematický prístup a interdisciplinárne prelínanie – otvorenosť skúmania, ktoré by vytváralo podmienky pre skúmanie povahy a riešenia konfliktov aj do budúcnosti. Otvorenosť skúmania znamená predovšetkým hľadanie spoločných faktorov príčin konfliktov: Je to len mocenské súperenie, charakter a povaha človeka/spoločnosti, je to súhrn nepredvídateľných udalostí alebo nezamýšľaný účinok predvídateľných?

Poznamenávame, že takýto pokus systematizovať konflikty do vednej disciplíny *konfliktológie* sa už uskutočnil. Je uvádzaný v ruskej odbornej literatúre ako návrh analyzovať konflikt pomocou teórie ako štvorstupňový projekt (hypotéza, experiment, verifikácia, zovšeobecnenie) (Putilin 2005). Ukázalo sa, že v prípade konfliktu je táto metodológia v praxi neuskutočniteľná, môže sa odohrávať len v hypotetickej rovine, napríklad v podobe scenárov a vízií, ale nie konkrétnych stratégií.

Autori recenzovanej publikácie neexperimentovali, postupovali osvedčeným spôsobom, ktorý sa ukázal ako užitočný, pretože v slovenskej odbornej komunite zatiaľ podobný projekt takého rozsahu neexistuje. Toto rozhodnutie predurčilo aj nasledovnú štruktúru textu.

Prvá kapitola s názvom *Historický vývoj názorov a teórií o konfliktoch* je miniantológiou osobností – teoretikov,

politikov a konceptov zaoberajúcich sa príčinami a riešením konfliktov, respektíve vojen od staroveku až do súčasnosti. Do 19. storočia sú to najmä osobnosti, prelom 19. a 20. storočia je už determinovaný relevantnými filozofickými konceptmi, geopolitikou a geografickým determinizmom. 20. storočie je už podávané v znamení analýzy *izmov* (európsky kontinentalizmus, atlanticizmus, mondializmus), a ďalšie vychádzajúce z klasických geopolitických teórií. Konflikty sú tu vysvetlené ako porušenie klasickej mocenskej rovnováhy, ktorá vždy trvá len krátko, t.j. konflikty a vojny sú nástrojom na udržanie mocenskej rovnováhy (s. 44). Kapitola má jasný a stručný záver, v ktorom sú definované tri základné prístupy k analýze konfliktov – idealizmus, realizmus, teória spravodlivej vojny.

Druhá kapitola *Vymedzenie základných pojmov* je do určitej miery eklektická, pretože ako uvádzajú autori: „*dosiaľ neexistuje žiadna jednotná, univerzálna a všeobecne akceptovaná definícia konfliktu*“ (s. 65). Recenzenti sa domnievajú, že je to aj v dôsledku absencie aplikovať poznatky napr. z politickej filozofie do problematiky konfliktov. Veľmi zriedkavo sa totiž objavujú porovnávacie štúdie o moci a spoločenskej zmluve napríklad v diele J. J. Rousseaua, J. Locka, Th. Hobbesa. Ich vnímanie moci a spoločenskej zmluvy je rozdielne, a určitým veľmi konkrétnym spôsobom ovplyvňuje aj vnímanie príčin konfliktu, i jeho definíciu v súčasnosti (v českom prostredí srov. Naxera, Stulík a kol. 2013). A keďže univerzálna definícia neexistuje, autori uvádzajú úzus, aký je platný v slovenskom jazyku, ale i v iných jazykoch. Definície sa týkajú aj komplexných pojmov ako kríza, násilie, krízový stav a podobne.

Podobným spôsobom je koncipovaná aj tretia kapitola *Definovanie, analýza a dynamika konfliktov*, kde autori úspešne sumarizovali spoločné črty (základné veličiny analýzy konfliktov, s. 101) základné fázy konfliktov, dynamiku konfliktov a postkonfliktné urovanie vzťahov v spoločnosti a budovanie mieru. Kapitola obsahuje okrem textovej časti aj grafické znázornenie témy zlepšujúce zrozumiteľnosť slovnej analýzy.

V kapitole štvrtej *Klasifikácia, typológia a príčiny konfliktov* sa čitateľ oboznámi s viacerými spôsobmi klasifikácie (podľa umiestnenia, podľa použitých prostriedkov a intenzity, podľa predmetu sporov). Nedostatkom tejto časti publikácie je, že klasifikácia aj typológia je prevzatá len z materiálov západnej proveniencie. V krajinách bývalého Sovietskeho zväzu existuje iná klasifikácia a typológia konfliktov, bolo by bývalo užitočné zmeniť sa aj o nich, už len kvôli vedeckej objektivitě a poznaniu iného vedeckého prístupu k skúmaniu problematiky. Kapitola je však prehľadná a inšpiratívna pre ďalší výskum.

Záverečná piata kapitola *Konflikty, zbrojenie a odzbrojenie* je sumarizáciou dôsledkov, ku ktorému konflikty skôr či neskôr dospejú. Autori veľmi fundovane popísali evolúciu vývoja zbraní, kde sa vývoj málokedy stretol s obmedzeniami v otázkach financovania, vývoja, testovania a distribúcie zbraní a zbraňových systémov. Nárast vojenských výdavkov je hrozivý napriek postupnému zavádzaniu kontroly zbrojenia. Prehľad týchto iniciatív tvorí záver kapitoly i knihy čo je vlastne humanistické poslanstvo publikácie, ktorej medziriadkovým mottom je, že napriek nárastu počtu konfliktov sa zvyšujú i možnosti a teoretické i hmotné kapacity ako ich riešiť, až kým

znova nenastane eskalácia napätia, aká sa udiala v čase písania tejto recenzie. Máme na zreteli teroristické útoky v Paríži z 13. 11. 2015 a eskaláciu napätia na sýrsko-tureckých hraniciach.

Autori predkladajú študentom i odbornej verejnosti komplexný text na štúdium. Každá kapitola je ukončená sumarizáciou, súborom otázok na opakovanie a zoznamom odporúčanej literatúry. Záverečné strany sú venované zoznamu všetkých použitých zdrojov, zoznamu použitých skratiek, mennému a vecnému registru. Malé nepresnosti ako nesprávna transkripcia mien (príklad *Hérodotos z Halikarnassosu* – správne *Halikarnasu*; *Tukýdides* – *Thukydídés*) by sa v učebnici nemali vyskytovať. Uvedené nedostatky môžeme pripísať aj neustáleným

pravidlám prepisu cudzojazyčných mien a názvov do slovenčiny. Text je však prehľadný, dobre sa číta a môže byť východiskovou bázou aj pre potenciálny výskum študentov v rámci kvalifikačných prác, zároveň môže poslúžiť ako základná konceptuálna báza pre autorov a odborníkov, ktorí sa tejto problematike už dlhodobo a úspešne venujú.

Další použité zdroje

NAXERA, Vladimír, STULÍK, Ondřej a kol. (2013): *Teorie společenských smluv. Analýza vybraných novověkých konceptů*. Brno: Václav Klemm.

PUTILIN, Boris Gavrilovič (2005): *Terrorističeskij internacional*. Moskva: Kučkovo pole.

Jana Lasicová & Marek Mutňan*

SHUTT, Allison K. (2015): *Manners make a nation. Racial etiquette in Southern Rhodesia, 1910–1963*. Rochester: University of Rochester Press.

Dr. Allison Shutt pôsobí na Hendrix College v Arkansasu, kde je profesorkou historie. Regionu jižní Afrika se věnuje téměř po celý život, recenzovaná publikace tedy nepředstavuje jakousi výzkumnou odbočku. Zajímavostí je, že již jako studentka se zabývala mezinárodnými sankciami proti Jižní Rhodesii či národně-osvobozeneckým bojem v dnešním Zimbabwe. Dlouhodobě publikuje články o středních zemědělských vrstvách, o problematice související s vlastnictvím půdy či o rasové etiketě. Ostatně, všechna zmíněná té-

mata se objevují i v recenzované publikaci, jejíž název by se dal do češtiny přeložit jako „Mravy dělají národ. Rasová etiketa v Jižní Rhodesii, 1910–1963“.¹ Tato publikace by se dala označit za vrchol její akademické kariéry, neboť doposud žádnou ucelenou publikaci nevydala. Kniha by se dala zařadit do afrických studií, antropologie a částečně rovněž do politologie. Autorka se zde zabývá především proměnou diskurzu chování černošského obyvatelstva. Vztahy mezi vládoucí bělošskou menšinou a černošskou větši-

* Doc. PhDr. Jana Lasicová, Ph.D., Katedra bezpečnostných štúdií, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, lasicova@gmail.com, Mgr. Marek Mutňan, Pôdohospodárska platobná agentúra, Bratislava, mutnan.marek@gmail.com.

¹ Uvedený preklad je v textu umiestnený len pro úplnosť. Prvá časť názvu publikácie, teda „Manners make a nation“, by sa jinak dala preložiť ako „chovanie robí národ“ či snad ako „způsoby dělají národ“ (myšleno jako část společenského chování).